

amit akar. Én tériszonyos vagyok, azért is lakom az első emeleten. Kérdezték is, hogyan lettem így akrobata. Hát felmentem, de gyorsan vissza is jöttem – ha le kellett volna nézнем, már nem ment volna. Erre mit választott a lányom? Lengő trapézt. Szerencsére nagyon jó viszonyban vagyunk a volt feleséggel. Az emberségét mutatja, hogy azt mondta a lányunknak: apu bármit is csinált, mindig biztos hátteret biztosított nekünk. Nekem iskolás koromban gyakran kellett nélkülözнем a szüleimet, ezért a lányom mellé szerződtettem egy tanító nénit, akit magunkkal vittünk nyolc hónapra külföldre, hogy együtt lehessen a család. Külön teherautó-vezetést vállaltam, hogy fizetni tudjam a tanárnőt, mert hiába volt naponta 300 márka a produkciónk értéke, kettőnknek csupán 80 márka jutott belőle. Csak azért nem voltam katona, mert a többi pénzt kötelező valutaként be kellett szolgáltatnom az államnak, amivel jobban jártak, mint ha besoroztak volna. Akkor azért fáj a lelkem, hogy elvették a pénzünket. Értéktárgyként adtak-vettek minket, mint a krumplit a piacon, kinek ennyi, kinek annyi volt az ára, a napidíj mégis egyforma volt mindenkinek. De ezt választottam, és így utólag, most is azt tenném.

Forrás: Cirkuszi Csodaemberek – Életútinterjúk cirkuszművészekkel, 5. kötet. Magyar Cirkusz és Varieté Nonprofit Kft., 2019 (Az interjúkat Szekáry Zsuzsanna készítette, szerkesztette: Fekete Péter és Pál Dániel Levente)

KOVÁCS ISTVÁN ALIAS HAYKOVÁTS

képzőművész, író
(Budapest, 1952. július 20.)

Világrajöveteletem egy orvosi fogó segítette. Édesanyám majdnem belehalt a szülésbe. Ezért is maradtam egyke, aminek előnyeit és hátrányait is megtapasztaltam.

A templomi anyakönyvbe Kovács István László néven jegyezték be. De az ötvenes években nem volt közkedvelt a második keresztnév használata, így maradtam Kovács István.

Szüleimmel sokat kirándultunk. Ha rossz volt az idő, a hétvégéken múzeumokba, kiállításokra jártunk. Érdeklődésem a képzőművészetek iránt ebben a korai időszakban kezdődött.

Emlékezetes nyarakat töltöttem Surányban, pedig sokáig nem volt villany, detektoros rádión hallgattuk a *Szabó családot*, és kútból húztuk a kristálytisztá ivóvizet. A Dunában tanultam meg úszni, horgászni és a dimbes-dombos utcákon kerékpározni. Felfedezőutakat

tettünk biciklivel, és lányokkal is. Barátaim szétszéledtek, csak Dluhóval (Dluhopolszky Lászlóval), a karikaturistával tartom a kapcsolatot.

Az ő ajánlására kezdtem írni surányi történeteimet 2016 és 2019 között a pócsmegyeri *Kisbíró* című havilapban.

Mivel már négyévesen jól rajzoltam, egyenes út vezetett a Kisképzőbe. Apám gyakorlatias ember lévén, még a felvételi előtt a következőket mondta: „Tudom, hogy szobrász szeretnél lenni. De gondold bele: Benvenuto Cellini ötvös volt, mégis készített remek szobrokat is. Az ötvösségből megélhatsz, és amellet sikeres szobrász is lehetsz.” Elfogadtam érvelését.

1970-ben érettségiztem, színjelesre. Ezzel egyidejűleg ötvös szakmunkás lettem, de nem kezdtem dolgozni a szakmában, az óra-ékszer vállalatnál vagy a pénzverdében. Szériamunkákat forraszthattam volna robotként. Azt nem nekem találták ki.

Felvételiztem a Képzőművészeti Főiskola szobrász szakára, és biztonságból a szegedi Tanárképző Főiskola rajz–földrajz szakára is. A B terv valósult meg, Szegedre nyertem felvételt.

1970 nyarára jól emlékszem. Zebegénybe utaztam, a Szőnyi-táborba. Somogyi József korrigálta portrémintázásomat. Büszkén használtam a bukszusból faragott mintázófáim. Erre a Mester egy nagy konyhakéssel pofozgatta, nyesegette az agyagfejet, amit én majdnem késznek tartottam. Együttal felhívta figyelmemet a csinos modell nyakára, a nyak ívére, arányaira. Négy évig tanultam mintázni a kisképzőben, és eljártam szakkörökbe is. Jó szobrásztanárok segítették fejlődésemet. A részletekkel jól is boldogultam, de Somogyi József tanított meg, hogyan lássam az egészet.

1970 őszén egyetemi előfelvételiként kezdtem a sorkatonai szolgálatot Kalocsán. Írnok lettem, majd laktanya-felújítás vette kezdetét, és Simon Zoltán katonatársammal (aki később kiváló grafikusművész lett) megbízást kaptunk dekorációs munkákra. Többek között fából faragott dombormű készült Leninről és kubista stílusú gipsz dombormű harckocsikkal a tájban.

Tíz éve Kalocsán jártomban elautóztam a régi laktanyához. Szerettem volna lefotózni azt a háromméteres domborművet, amit 1971-ben készítettem. Privát biztonsági személyzet őrizte a kiürített, porosodó épületeket. Visszautasították a kérésemet, pedig a dombormű még a helyén volt. „Csak minisztériumi engedéllyel engedhetjük be” – mondta a kapuszolgálatos.

A szegedi főiskolán az első szemeszter végén halasztást kértem. Ennek egyik oka a közetan volt. Egyszerűen nem tudtam bemagolni a halomnyi kőzet latin nevét egyik óráról a másikra. Tanárunk elvárása, hogy öltönyben, nyakkendővel jelenjünk meg az óráin, nagyon feszélyezett.

A másik ok az Orfeo művészeti közösség vonzása volt. A színházi előadásukon ismertem meg Ilyés Márta festőművészt, akivel 1972-ben összeházasodtunk. Tagja lettem a bábcsoportnak, és Pilisborosjenőn a közösséggel házat építettünk. Telve voltunk illúziókkal, szép álmokat kergettünk, amik a beköltözés után hamar szertefoszlottak. A hangzatos elvek a gyakorlatban már nem működtek.

Négy hónapos fiunkkal visszaköltöztünk Márta szüleihez, és folytatódott a küzdelem a megélhetésért. Kora reggel újsághordó, délután pékségben rakodó, majd a Nemzeti Színházban bútoros, a szoboröntödében cizellőr, és egy ipari szövetkezetben faszobrász munkát végeztem.

1978-ban divatékszereket kezdtem gyártani fémből, fából, kerámiából, majd műanyagból. Én terveztem a szerszámokat. Ez jelentős anyagi felemelkedést hozott 1989-ig. A „szabadkereskedelem” tönkretette a hazai gyártók többségét, köztük engem is.

Ekkor váltottam a betörésselhárításra, ami a köznyelvbe „betörésvédelem” néven vonult be, de én soha nem védtem a betörésben érdekelteket. Hiába dolgoztunk jól négy alkalmazottal, 1996-ra kiszorultam a piacról, mert a marketinget csak hírből ismertem.

Mit tehet egy tönkrement lakatos vállalkozó? Építkezésbe fogtam Tápiószentmártonban, ahol édesapám a kárpoztási jegyeiből vett nekünk egy telket, amelyen már készen állt a pinceszint. A falak felhúzása után, amit lehetett, saját kezűleg végeztem el, a villanszereléstől a burkolásig, a tetőszerkezet ácsmunkájától az acélszerkezetű ajtóig. A meszelés, mázolás csak a „hab volt a házon”. Másfél év alatt elkészült az új otthonunk.

Feleségem 1974-ben, a szülés után egy évvel megbetegedett. A máig gyógyíthatatlan SM (szklerózis multiplex) tüneteit diagnosztizálták. Ennek ellenére nem adta fel. Az alkotómunkát kerekesszékből folytatta.

Több kiállításon szerepelt festményeivel, és 2001-ben önálló tárlata nyílt a Múcsarnokban. Igyekeztem mindenben a segítségére lenni a 2008 végén bekövetkezett haláláig.

Az Ilyés Mártával együtt töltött 37 évünkről a *Befejezetlen ölelés* című önéletrajzi regényemben írok, ami a befejezéshez közeledik.

Négy év útkeresés közben belekóstoltam a számítógépes grafikába. 2010-ben készült a *Memento József Attila*. 2012-ben az ARC kiállításon szerepelt a *Szobor-állító játék* című óriásplakátom. 2013-ban (a feleségemtől rám maradt festékekkel és ecsetekkel) megfestettem a *Tubusvilágot*, amiben tubusokkal ábrázolok emberi szituációkat. A bábos múltam köszönt vissza benne.

Egy váratlan élethelyzet ébresztett rá, hogy az írással többet tudok elmondani magamról, a világunkról, mint a képzőművészet eszközeivel. 2013 végén kezdtem írni *A Gonosz génje* című regényemet. Már elkészült 400 oldal, amikor azt éreztem, szakmai segítségre lenne szükségem. 64 évesen újra beültem az iskolapadba. 2016 és 2019 között a Kodolányi Egyetem szépírókurzusán öt szemesztert hallgattam végig Petőcz András tanítványaként. Mondhatom, hasznos időtöltés volt. Harminckét novellát írtam házi feladatként, és közben elkészült a regényem is.

A Gonosz génje első és második része 2019-ben jelent meg. Írói névnek a Hay-Kováts nevet használom, keresztnév nélkül. Anyai és apai nagyapáim családnevét olvasztottam össze.

A pandémia nekem sem kedvezett. Elmaradtak a tervezett könyvbemutatók. Belekezdtem egy aktuális témájú regénybe, ami hamarosan kiadót keres.